

De muziek van Jan en Alleman. Zicht op alledaagse 'cultuurparticipatie'.

Inleiding symposium LKCA onderzoeksconferentie, 23-11-2015

Evert Bisschop Boele

Dit symposium gaat niet over Cultuureducatie – de C van LKCA – maar over Amateurkunst – de A van LKCA; een A die ook wel staat voor Actieve cultuurparticipatie, en ook wel 'Kunstbeoefening in de vrije tijd' wordt genoemd.

Op de website van het LKCA vinden we de volgende definitie van Actieve cultuurparticipatie:

“Alle vormen van het actief beoefenen en artistiek ontwikkelen van, of betrokken zijn bij cultuur in de vrije tijd, dus buiten school en werk.”

In de recent verschenen Monitor Amateurkunst 2015 – getiteld 'Kunstzinnig en Creatief in de Vrije Tijd' – gaat het om

“het zelf beoefenen van beeldende activiteiten in ruime zin, muziek (inclusief zingen), dans, theater, creatief schrijven of kunstzinnige fotografie/film/video of computerkunst in de vrije tijd, dus niet op school of als beroep”.

Woorden als 'kunst' en 'cultuur', die in al deze omschrijvingen een prominente rol spelen, zijn meerduidig. Ze kunnen gebruikt worden als neutrale, descriptieve termen – alle muziek valt dan bijvoorbeeld onder de koepel 'kunst', inclusief het shantykoor en het meezingen met Hazes.

Ze kunnen echter ook gebruikt worden als meer normatieve termen. In de definities hierboven zie je dat optreden als gesproken wordt van 'kunstzinnige fotografie/film/video', of als er sprake is van 'artistiek ontwikkelen'. Kernpunt daarin is het normatieve onderscheid tussen meer of minder 'artistieke kwaliteit' of 'creatieve kwaliteit'.

De keuzes die gemaakt worden binnen die meerduidigheid van concepten als 'kunst' en 'cultuur' zijn dikwijls impliciet, vaak inconsistent, of gewoonweg 'messy' – ook binnen de kringen van

‘cultuurprofessionals’. Ik signaleer wel dat er in die kringen wel vaak sprake is van voorsorteringen in normatieve richting.

Dat zie je bijvoorbeeld aan de lichte voorliefde die er bestaat voor het verbinden van de ‘amateur’ aan de ‘professional’. De website van het LKCA meldt:

“Bijna de helft van de Nederlanders doet wel eens actief aan kunst in de vrije tijd. Dankzij deze amateurkunstenaars hebben veel professionals werk binnen de sector, als docent, choreograaf, dirigent. Naast deze professionals, die inspiratiebron zijn, artistieke input leveren en leiding geven, zijn er meer dan een miljoen vrijwilligers actief voor de amateurkunst. Hun inspanningen zijn van groot belang voor een bloeiende, actieve sector.”

Een ander voorbeeld hiervan is de nadruk die het Fonds voor Cultuurparticipatie bij veel van haar regelingen legt op verhoging van artistieke kwaliteit, professionalisering, en samenwerking tussen amateurs en professionals.

Een gevolg daarvan lijkt ook te zijn dat er relatief veel aandacht besteed wordt aan dat deel van het alledaagse culturele leven dat zich in georganiseerde verbanden afspeelt. De website van het LKCA bevat een forse sectie over de vormgeving van actieve cultuurparticipatie in georganiseerde verbanden als verenigingen en stichtingen, en besteedt van oudsher veel aandacht aan muziekscholen en centra voor de kunsten. Allemaal plaatsen waar het zo gewaardeerde contact tussen professionals en amateurs makkelijk ontstaat. En in kringen van de blaasmuziek is het soms zelfs gebruikelijk om ‘amateurmuziek’ te gebruiken als synoniem voor de – sterk georganiseerde en onder straf bewind van professionele dirigenten staande – hofabra-sector.

Tegelijkertijd weten we uit de recente monitor amateurkunst dat 34% van de actieve muziekbeoefenaars (ook) aan muziek doet binnen het kader van zo’n geïnstitutionaliseerd verband. 11% doet het in informele groepen, en 54% – de meerderheid dus – in geen van beide. Die maakt blijkbaar voor zichzelf muziek, of in steeds wisselende verbanden. En slechts 23% van de muzikaal actieven neemt les, naar schatting de helft daarvan bij privé-docenten.

Wij willen dit symposium niet gebruiken om zwaarwegende kritiek uit te oefenen op het discours van het amateurkunstbeleid in Nederland, of om het huidige, weliswaar zinvolle, maar naar mijn smaak te vaak statistisch of oppervlakkig-kwalitatief onderzoek de maat te nemen. Zo'n symposium zou misschien wel nuttig zijn, en wellicht ook interessant, maar ook een beetje zurig, en niet erg leuk. Terwijl we weten dat 70% van de amateurkunstenaars als reden voor het beoefenen van kunst in de vrije tijd geeft: "Geeft me plezier" – en dat is daarmee de nummer 1 op de ranglijst.

De bedoeling van dit symposium is dan ook vooral: plezier. We focussen op een drietal muzikale voorbeelden van 'muziekbeoefening in de vrije tijd' die zich, elk op hun eigen manier, onttrekken aan onze neiging om toch vooral te kijken artistiek interessante, professioneel begeleide, en in georganiseerd verband optredende vormen van muziekbeoefening. We presenteren in dit symposium alledaagse vormen van muziekbeleving die normaal gesproken 'onder de radar' blijven, en die soms onze eigen uitgangspunten op de proef stellen.

Bijvoorbeeld: in een koor zingen vinden wij vast actieve cultuurparticipatie, ook al is dat een shantykoor. Maar is meezingen met een André Hazes-imitator dat ook, of met een CD van Hazes? En is het actief creëren van een sterk emotioneel geladen luisterervaring – bijvoorbeeld bij een crematie – dat ook? Of: een shantykoor kiest voor de verenigingsvorm, maar wil dat zeggen dat het daarmee werkelijk in essentie een "georganiseerd verband" is?

Wij gaan die vragen niet op die manier stellen, en ze ook niet beantwoorden. We gaan gewoon kennismaken met drie etnografisch getinte onderzoeken naar actieve omgangsvormen met muziek in het dagelijks leven van alledaagse mensen. Als dat ons beeld van wat 'amateurkunst' is verrijkt, is de middag wat ons betreft geslaagd.